

Loppuraportti
Helsingin Sanomain Säätiölle
Fudanin yliopisto 2019-2020
Katarina Baer
1.12.2020

Kaikkien aikojen stipendiaattivuosi Kiinassa

Näin jälkikäteen tuntuu, että jo hakuprosessin aikana oli merkkejä siitä, että opintovuodesta ei tulisi tavanomainen.

Kun säätiön päätös myönnetystä stipendistä oli syksyllä 2018 tullut, piti hakea haluamaansa opiskelupaikkaa Fudanin yliopistosta aivan kuten kaikkien yksityisesti opintonsa rahoittavien ulkomaalaisten pitää. Se oli sujunut aiemmilta stipendiaateilta jouhevasti. Fudan ottaa mielellään maksavia asiakkaita eli ulkomaalaisia opiskelijoita, jotka kustantavat opintonsa itse.

Käynnistin hakuprosessini keväällä 2019 yliopiston edellyttämässä järjestyksessä. Kesäkuun loppupuolella odotin kuitenkin yhä hyväksyntää. Vain reilun kuukauden kuluttua olisi lähtö, ja lastemme koulujen ennakkomaksuja oli maksettu Shanghaihin jo sievoinen summa. Kaikki junnasi.

Sain vihdoinkin kiinni koordinaattorin yliopistolta. Hänen sanansa olivat kuin kylmä suihku. Ei ole varmaa, että saisin hyväksyntää, koska Kiina oli kiristänyt ulkomaisten toimittajien pääsyä maahan, koordinaattori totesi. Saatoinkin kuitenkin huokaista helpotuksesta nopeasti: pari päivää puhelun jälkeen minulla yllättäen oli vihdoinkin opiskelupaikka. Koordinaattorin varoitus oli kuitenkin merkki siitä, että Kiina oli alkanut jyrkentää suhtautumistaan länsimaailmaan. Sen sain huomata opiskeluvuoteni edetessä.

Lukuvuonna 2019-2020 tuli ehkä todemmaksi kuin yhdenkään aiemman stipendiaatin kohdalla se, mikä Kiinan-opintovuodessa on tärkeää: merkittävämpää kuin itse opinnot on se kokonaisvaltainen kokemus, jonka eläminen Kiinassa tarjoaa.

Opintoja ja ylistystä

Aloitin opintoni Fudanin yliopistossa syyskuussa 2019. Olin järjestyksessä yhdeksäs Säätiön stipendiaatti Fudanissa. Valitsin koulutusohjelmakseni englanninkielisen Chinese Society and Public Policy -koulutusohjelman.

Syksyn opintoihini kuuluivat nämä viisi kurssia:

Shanghai in Comparative Perspective

Chinese Society and Culture

Chinese Culture through the Lens of Cinema

Science, Technology and Gender

Kiinan kielen alkeiskurssi

Kevätlukukautena taas osallistuin näille kursseille:

Chinese Culture and Religion

Chinese Population and Social Policy (The Transitional Chinese Society)

Valitsemani kurssit oli suunnattu ulkomaalaisille opiskelijoille, ja ne olivat perehdytyskursseja Kiinan yhteiskuntaan, kulttuuriin, talouteen ja nykypäivään. Erityisesti syksyn kurssit olivat lähinnä kritiikitöntä Kiina-ylitystä. Kursseilla oli myös selviä tabuaiheita kuten Maon ajan tapahtumat. Kevätlukukauden kurssit olivat syventäviä, ja niillä Kiina-ylityks ei ollut niin räikeää. Opettajat jättivät kuitenkin käsittelemättä aihepiirien keskeiset asiat kuten muun muassa uskontojen tukahduttamisen nyky-Kiinassa sekä yhden lapsen politiikan synkät ulottuvuudet. Näin siitäkin huolimatta, että Fudanin yliopisto kuuluu Kiinassa maineeltaan liberaaleihin.

Kuulin sittemmin, että kurssien sisältö räätälöidään kommunistisen puolueen edustajien kanssa vastaamaan puolueen vaalimaa kuvaa Kiinasta. Puolueen edustajia on Kiinan yliopistoissa kaikilla hierarkian tasoilla.

Uutta syksyllä 2019 oli se, että luennoilla istui opettajille tuntemattomia henkilöitä kuuntelemassa sekä nauhoittamassa opetusta. Tämän kertoi minulle muutama Kiinan johtoon kriittisesti yliopistolla suhtautuva henkilö. Tapaukset hämmästyttivät heitä, koska puolueen valitsema yliopiston johto voi joka tapauksessa äänittää ja nauhoittaa kaikki luennot. Jokaiseen luentosaliin ja luokkahuoneeseen on asennettu mikrofonit ja videokamerat.

Yksi kriittisistä oli kysynyt luennoilla istuneelta ulkopuoliselta, kuka tämä oli, saamatta vastausta. Tuttavallani oli melko selvä näkemys siitä, että kyseessä oli puolueen lähettämät urkkijat.

Syventävä oppitunti nyky-Kiinasta

Todellisen syventävän oppitunnin nyky-Kiinasta sain joulun alla, kun Fudanista levisi maailmalle uutinen. Kiinan opetusministeriö poisti Fudanin säännöistä maininnat ajattelun vapaudesta ja demokraattisesta hallintotavasta.

Uutena asiana sääntöihin kirjattiin, että Fudanin tuli ”varustaa opettajien ja opiskelijoiden mielet presidentti Xi Jinpingin ajatuksilla sosialismista kiinalaisin erityispiirtein uudella ajalla”.

Uutistoimisto AFP:n mukaan tämä uusi ohjenuora myös velvoitti tiedekunnat ja opettajat noudattamaan ”sosialistisia ydinarvoja”. Samoihin aikoihin kahden muun yliopiston sääntöjä rukattiin niin ikään puoluetta miellyttävämmiksi.

Tiedustelin asiasta Fudanin hallinnolta ja esitin huoleni. Mitä tapahtuu akateemiselle vapaudelle ja integriteetille? Eikö niiden kaventaminen huoleta? Millaisia sosialismisulkeisia luennoilla on luvassa? Lähetin viestini itseäni lähimpänä olevalle hallinto-osastolle sekä cc:nä 25:lle ulkomaalaiselle opiskelijalle. En saanut vastausta. Pyysin myös englanninkieliset käännökset vanhoista ja uusista säännöistä, mutta en saanut niitäkään.

Kerroin yhteydenotostani kriittiselle tuttavalleni. Hän varoitti tekemästä asian suhteen enää mitään. Pidä pää matalana, ettet joudu vaikeuksiin, hän neuvoi.

Aloin hämmentyneenä selvittää, kuinka poikkeuksellisesta tapahtumasta oikeastaan oli kyse. Selvisi, että Fudanin sääntöjen muutos oli jatkumoa koko Xi Jinpingin aikana tehdylle yhä pahentuneelle akateemisen maailman kahlitsemiselle. Akateemista vapautta ei ole tietenkään

ollut Kiinassa koko pitkän kommunistivallan aikana, mutta Xin vuosikymmenellä tilanne kurjistui aiempien kolmen vuosikymmenen suhteellisen vapauden jaksoihin verrattuna.

Puolue selvästi pelkää koulutetun luokan länsimaistumista arvomaailmaltaan. Huoli ei ole aiheeton. Vpn on ahkerassa käytössä monen läppärillä länsimaiseen internetiin pääsemiseksi, ja joka vuosi yhä isompi joukko kiinalaisnuoria lähtee opiskelemaan ulkomaille. Hongkongin levottomuudet keikuttivat venettä vuonna 2019, samoin kauppasota Yhdysvaltain kanssa sekä alkuvuonna 2020 Taiwanin vaalitulos, joka osoitti taiwanilaisten kehittää maataan vapaana demokraattisena valtiona.

Akateemisen maailman kurjistumisen tie

Presidentti Xi Jinping aloitti Kiinan akateemisen maailman suitsemisen heti valtaan noustuaan. Puheessaan elokuussa 2013 hän totesi, että Kiinan korkeakoulut pitää muuttaa paikoiksi, joissa ”marxilaisuuden tutkimus kukoistaa”. Samana vuonna puolue kielsi yliopistoja käsittelemästä läntisiä arvoja ja yhteiskuntarakenteita kuten sananvapautta ja vallan kolmijakoa. South China Morning Postin (SCMP) mukaan maan yliopistoihin lähetettiin tuolloin lista kielletyistä aiheista, joista luennoilla ei saa puhua.

Uusi puhdistuksen aalto käynnistyi vuonna 2014, kun koilliskiinalainen puolueen paikallislehti Liaoning Daily syytti paikallisia yliopisto-opettajia ideologisen uskollisuuden puutteesta ja ylenmääräisen kielteisestä asenteesta Kiinaa kohtaan. Lehti lähetti kymmeniä toimittajia nimettöminä seuraamaan luentoja alueen 12 korkeakouluun. Yhteenveto oli, että etenkin yhteiskuntatieteissä opettajat mustamaalaavat Kiinaa ja että 80 prosenttia opiskelijoista altistuu sille luennoilla.

Syntyneen kohun jälkeen presidentti Xi vaati, että yliopistot tehostavat ideologista ja poliittista työtään opettajien ja opiskelijoiden parissa. Seuraavana vuonna (2015) puolue laati yliopistoille ideologisen työn ohjesäännöt. Puolue kehotti yliopistoja järjestämään kurseja marxismista ja ”kiinalaisesta sosialismista”. Kaikki opiskelijat on veloitettu osallistumaan tällaiselle luennolle vähintään kerran lukukaudessa, puolueen lehti Global Times kertoo.

Puolue myös ilmoitti, että yliopistovirkoihin hakevien poliittiset mielipiteet arvioitaisiin, ja ne opettajat, jotka toimisivat vastoin puolueideologiaa ottamalla esiin esimerkiksi puolueen tekemiä virheitä tai edistämällä läntisiä arvoja, saisivat potkut.

Kiinan opetusministeri Yuan Guiren kiristi ruuvia kehottamalla yliopistoja tiukentamaan ulkomaisten kirjojen käytön valvontaa ja luopumaan sellaisista, jotka edistävät länsimaisia arvoja. Myöhemmin samana vuonna ministeri julisti, että läntiset arvot eivät sovi kiinalaiseen yliopisto-opetukseen.

Seuraava presidenttitason jyrähdys tuli vuonna 2016. Xi vaati nyt korkeakouluilta lojaalisuutta puolueelle. Yliopistojen tulee olla puoluejohdolle uskollisia linnakkeita, hän totesi korkean tason kokouksessa Pekingissä joulukuussa 2016. Korkeakoulujen vastuulla on kasvattaa seuraavan sukupolven kommunistijohtajat, ja siksi niiden tulee pitää tiukasti kiinni oikeasta poliittisesta linjasta, Xi huomautti South China Morning Postin mukaan.

Kuten totalitaristisissa järjestelmissä on tapana, innokkaimmat alamaiset haluavat tehdä vaikutuksen ylittämällä johdon odotukset. Xin vuoden 2016 ulostulon jälkeen Tsinghua-yliopiston

kommunistijohtaja kertoi China Education Daily -lehdessä, että puoluekomiteat niin tiedekunta- kuin laitostasolla laativat vastedes raportteja nuorten opettajien poliittisista mielipiteistä.

South China Normal University puolestaan loi tietokannan selvittämään ja analysoimaan maakunnan (Guangdong) kahden miljoonan korkeakouluopiskelijan poliittiset näkemykset. Beijing Institute of Technology taas suunnitteli SCMP:n mukaan digipeliä, jonka tavoitteena on tehdä poliittisesta kasvatuksesta houkuttelevampaa kuin ohimennen, tiedostamattomalla tavalla. Syksyllä 2019 opetusministeriö kehotti kaikkia maan ala- ja yläkouluja käymään läpi kirjastojensa kirjat ja poistamaan kielletyt teokset. Siis sopimattomat, uskonnollisia piirteitä sisältävät, kommunistisen puolueen oppien vastaiset ja sellaiset, joissa puoluetta, Kiinaa tai armeijaa kuvataan pilkalliseen sävyyn. Noin viikko kehotuksen jälkeen kaksi kirjastovirkailijaa poltti 65 kiellettyä teosta kirjastonsa edessä luoteiskiinalaisessa Gansun maakunnassa.

Opiskelijavakoojat

Kaikkina näinä vuosina opettajia ja professoreja on irtisanottu heidän sosiaalisessa mediassa julkaisemiensa kommenttien vuoksi, mutta nyt enenevässä määrin myös heidän luennoillaan lausumiensa asioiden vuoksi.

The New York Times kertoi syksyllä 2019, kuinka sadat yliopistot eri puolilla Kiinaa olivat ottaneet käyttöön opiskelijavakoojia. Vakoojiksi ryhtyville opiskelijoille tarjotaan stipendejä, parempia arvosanoja ja nopeaa etenemistä erilaisissa arvostetuissa puolueyhmissä. Opiskelijavakoojat raportoivat puolueelle, mikäli kuulevat opettajansa tai professorinsa puhuvan puolueesta tai Kiinasta pahaa.

Lehti sai tietoonsa toistakymmentä tapausta, jossa opettaja oli joko saanut potkut tai siirretty esimerkiksi kirjastotöihin ”jäätymään kiinni”. Pekingiläisyliopisto hyllytti matematiikan professorin, koska tämä oli todennut japanilaisten opiskelevan utterammin kuin kiinalaisten.

Puolue on luonut kattavan verkon valvomaan myös opiskelijoita. Esimerkiksi Fudanissa kunkin vuosikurssin opiskelijat on jaettu ryhmiin, ja joka ryhmällä on oma, puolueen nimeämä valvojaopiskelijansa. Valvojan tehtävä on huolehtia opiskelijatoveriensä ”ideologisesta oikeellisuudesta”, kuten muuan opiskelutoverini kuvasi asiaa.

Joulukuussa 2019 joillakin Fudanin valvojaopiskelijoista oli merkittävä tehtävä. Sääntöjen muutos aiheutti yliopistolla mielenilmauksen. Sellaiset ovat olleet Kiinassa harvinaisia Tiananmenin verilöylyn jälkeen. Paljosta kertoo se, millainen Fudanin mielenilmaus oli. Se piti sisällään yliopiston oman laulun laulamisen kampuksen pääruokalassa. Laulun sanoissa sanotaan kriittiset sanat ’ajattelun vapaus’. 30 000:n opiskelijan joukosta laulua oli laulamassa – parikymmentä henkeä. Mielenosoittajat joutuivat valvojaopiskelijoiden puhutteluun, lähteeni kertoi.

Koronakevät

Aloimme seurata perheeni kanssa uutisia uudesta tarttuvasta taudista Kiinassa heti ensimmäisestä Wuhanin viranomaisien tiedotuksesta lähtien vuodenvaihteessa 2020. Huolemme kasvoi pitkin tammikuuta, kun muualla maailmassa taudista ei tartuntatautien asiantuntijapiirejä lukuun ottamatta vielä puhuttu. Lähdimme Kiinasta talviloman viettoon sattumoisin samana päivänä, kun Wuhanin kaupunki tammikuun 23. päivänä 2020 suljettiin. Vaikka tilanne tuntui Kiinassa jo

huolestuttavalta, lähdimme kuitenkin siitä, että palaisimme takaisin kevätlukukaudeksi. Meiltä oli jäänyt ruokaa jääkaappiin, pyykkejä kuivaustelineeseen ja tavaroita hajan hajan asuntoomme Shanghaissa. Fudanin yliopisto alkoi kuitenkin nopeasti lähettää viestejä, joissa kiellettiin ankarasti palaamasta Kiinaan ja kampukselle. Myöhemmin maaliskuussa Kiina sulki rajansa ulkomaalaisilta kokonaan.

Nopeasti oli siis selvää, että kevätlukukausi pidettäisiin etäkursseina. Niille minäkin ilmoittauduin. Yliopisto kehotti Wechatissa (Whatsappia vastaava sosiaalinen media) päivittäin ilmoittamaan oman oleskelupaikan sekä kunnon. Jos ei kliknutellut terveydentilalomaketta päivittäin läpi, koordinaattorilta tuli muistutusviestejä.

Osallistuin kahdelle melko työläälle mutta antoisalle kurssille. Yllätyin, ettei luentoja pidetty millään videokokousalustalla. Opettajat jakoivat luentomonisteensa yliopiston alustalla, ja keskustelu käytiin viestittelemällä Wechat-ryhmissä reaaliaikaisesti. Poikkeuksena olivat uskontokurssin opiskelijaesitelmät, jotka kukin piti videopalvelussa.

Wechat-viestittely tuntui aluksi kömpelöltä, jäykältäkin, mutta osoittautui lopulta ihan toimivaksi tavaksi olla luennoilla. Kurseille osallistui niin kiinalaisia kuin ulkomaalaisia eri puolilta maailmaa, eikä englantia ollut lähes kenenkään äidinkieli. Kynnys esittää oma asia kirjoittamalla taisi olla matalampi kuin puhumalla. Luulen, että keskustelua syntyi siis kirjoittelemalla kommentteja enemmän kuin olisi syntynyt luentosalissa puhuen.

Vielä huhtikuussa elätelin toiveita, että voisin kesällä käydä hakemassa tavaramme Shanghain-kodistamme. Pandemian pahentuessa selvisi kuitenkin, ettei siitä tulisi mitään. Vuokraemäntä suostui siihen, että huhtikuusta eteenpäin emme enää maksaneet vuokraa kesäkuun loppuun saakka vuokraamastamme asunnosta. Kiinan-pankkitilillemme jääneet rahammekin saimme Suomeen, kiitos Shanghaissa asuvien suomalaisten tuttujen.

Vaikka pandemia typisti Kiinan-vuoteni puoleksi vuodeksi, koronakevät ja etäopinnot koti-Suomesta käsin olivat kuitenkin yllättävän antoisat. Teos-kustantamo pyysi miestäni Kalle Koposta ja minua kirjoittamaan (ja valokuvaamaan) Kiina-kirjan. Kirjaa varten seurasin Kiinan tapahtumia ja syvensin tietouttani Kiinasta pitkin kevättä intensiivisesti. Kirjamme *Kiinan suurin harppaus – päämääränä maailman valvotuin kansa* ilmestyi syksyllä 2020.

Olen todella kiitollinen Helsingin Sanomain Säätiölle saamastani stipendistä. Opintovuoteni sattui aivan hulluun Kiinan- ja maailmanaikaan, mutta taisi tehdä kokemuksesta sitäkin puhuttelevamman ja antoisamman.